

Přednáška 10: Antimonopolní politika a nerovnost

JEB003 Ekonomie I

Struktura trhu

Strukturu trhu určuje zejména počet firem, bariéry pro vstup na trh a tržní síla firmy (jak firma dokáže ovlivnit cenu a množství výroby v určitém odvětví).

Měření tržní síly pomocí:

- ❶ **Koncentrační poměr**: měří S podíl na trhu n největších firem

$$CR = \sum_{i=1}^n S_i$$

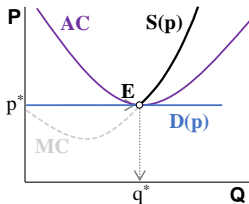
- ❷ **Herfindahlův index**: měří S podíl na trhu n všech firem, nabývá hodnot od 0 (pro DK) do 10 000 (pro monopol)

$$H = \sum_{i=1}^n S_i^2$$

- ❸ **Lernerův index**: teoreticky nejlepší ale problém s MC v praxi, nabývá hodnot od 0 (pro DK) do 1 (pro monopol)

$$L = \frac{p - MC}{p}$$

Porovnání tržních struktur (1/3)

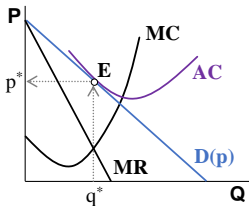

Dokonalá konkurence

$$MR = D = AR = p$$

$$p^* = AC_{min}, \pi = 0$$

Firma je cenový příjemce (z tržní ceny p^* určí optimální q^*). V dlouhém období produkuje s minimálními možnými průměrnými náklady a dosahuje nulového ekonomického zisku.

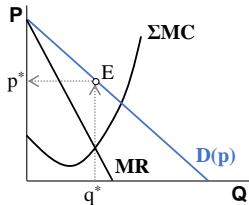

Monopolistická konkurence

$$D(p) = AR(q) = p(q), \pi = 0$$

Firma je cenový tvůrce (je schopná ovlivnit p^* produkcí optimálního q^*). Firma v dlouhém období produkuje s vyššími průměrnými náklady a prodejní cenou než by produkovala v dokonale konkurenční prostředí, nicméně dosahuje nulového ekonomického zisku.

Porovnání tržních struktur (2/3)

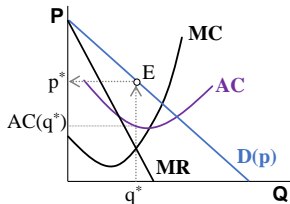

Kartel složen ze všech firem na trhu

$$D_M(p) = p(q)$$

$$p^* \text{ dle } \sum MC = MR_M, \pi \geq 0$$

Firmy v kartelu společně tvoří cenu (vliv na p^* produkci q^*). Kartel maximalizuje zisky stejně jako monopol a může dlouhodobě dosahovat i pozitivního ekonomického zisku.

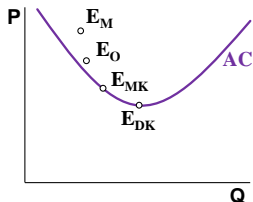

Monopol

$$D(p) = AR(q) = p(q), \pi > 0$$

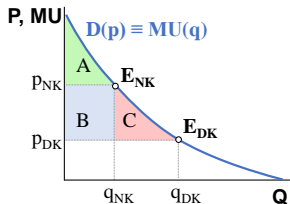
Monopol je cenový tvůrce (dle optimální množství q^* v bodě $MC = MR$ určí cenu p^*). Firma v dlouhém období produkuje s vyššími průměrnými náklady a prodejní cenou než by produkovala v dokonale konkurenčním prostředí, dosahuje pozitivní ekonomický zisk.

Porovnání tržních struktur (3/3)

Porovnání optima dokonalé konkurence (DK) s typy nedokonalé konkurence (NK):

(vzhledem k DK)	p^*	q^*	$\pi > 0$
Monopol. konkurence	vyšší	nižší	ne
Oligopol	vyšší	nižší	ano
Monopol	vyšší	nižší	ano

A+B+C přebytek spotřebitele za DK

A přebytek spotřebitele za NK

B část tržeb výrobce za NK

C mrtvá ztráta pro spotřebitele za NK

⇒ čím méně elastická poptávka, tím je újma spotřebitele za NK větší

Zdroje tržní nedokonalosti

- přirozený monopol
 - věcně je nemožná alternativa
 - neklesající výnosy z rozsahu
 - vysoké náklady vstupu
- administrativní monopol nebo oligopol
 - omezení vstupu zdůvodněné kontrolou kvality, státními zájmy
 - ochrana značky, licence
 - cla a kvóty
- diferenciací produktu
- kartelové dohody o rozdělení teritorií

Antimonopolní politika: role vlády a ÚOHS

regulace

- cenová regulace
- patenty

ochrana hospodářské soutěže

- zakázané dohody
narušení soutěže např. určením cen, kontrolou výroby, odbytu, investic, rozdělením trhu, uplatněním rozdílných podmínek znevýhodňujících některé soutěžitele.
- zneužití dominantního postavení (40 % trhu)
narušení soutěže např. vynucováním nepřiměřených podmínek, zastavením nebo omezením výroby na úkor spotřebitelů, nabízením a prodejem zboží za nepřiměřeně nízké ceny.
- spojování soutěžitelů
úřad pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS) posuzuje, jaký bude mít fúze dopad na růst efektivnosti a zda ohrozí konkurenci.

Antimonopolní politika: liberální názor

- státní zásahy monopoly spíše generují než potírají
- náklady na antimonopolní politiku jsou mnohdy vyšší než efekty
- stát neumí rozpoznat monopol jinak než velikostí, což není přesné
- R&D je často možné realizovat jen ve velkých firmách nebo státem, což je ještě horší

Ekonomická nerovnost

Měřítka ekonomického postavení
jedince/domácnosti:

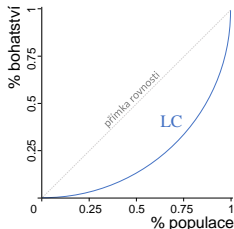
- **bohatství** (stavová veličina),
- **příjem** (toková veličina),
- **spotřeba** (toková veličina).

Ekonomicky nejdůležitější měřítko je spotřeba (t.j. životní úroveň), i když se nejčastěji ignoruje!

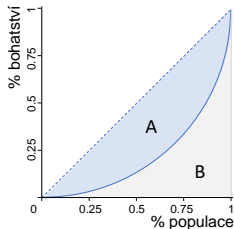
Normativní výrok: Důležité na ekonomické nerovnosti je to, že není důležitá.
Co je důležité je skutečná životní úroveň lidí, tedy **chudoba**.

Ekonomická nerovnost: Lorenzova křivka

Lorenzova křivka (LC)

- ukazuje kumulativní rozdělení bohatství/příjmu ve společnosti
- přímka se sklonem 45 stupňů ukazuje dokonalou rovnost příjmů (přímka rovnosti)

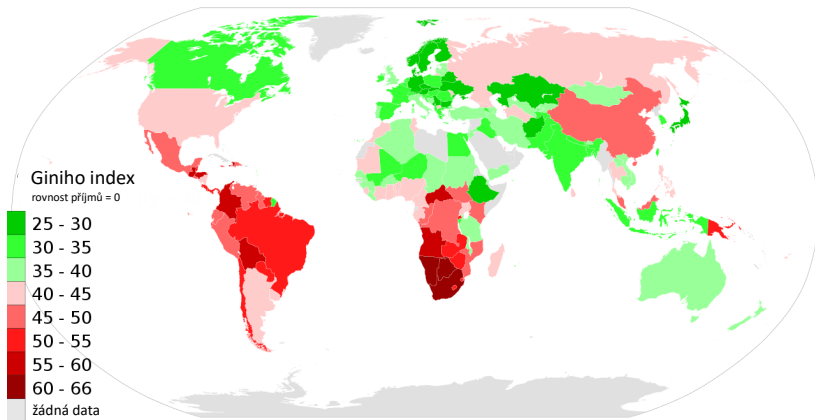

Giniho koeficient (G)

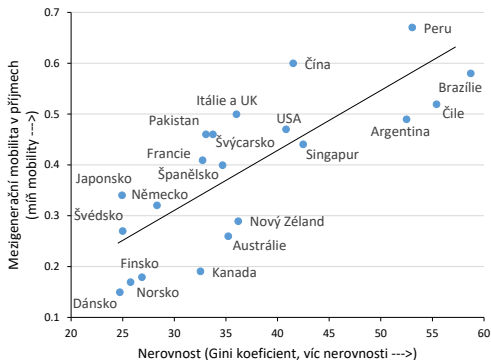
- stupeň rovnosti v bohatství/příjmech (ukazuje deviace od dokonalé rovnosti v rozdělení)
- poměr plochy A ležící mezi přímkou rovnosti a Lorenzovou křivkou na celkové ploše pod linií rovnosti (A+B):

$$G = \frac{A}{A + B}$$

Ekonomická nerovnost: Giniho koeficient

Ekonomická nerovnost: Gatsbyho křivka

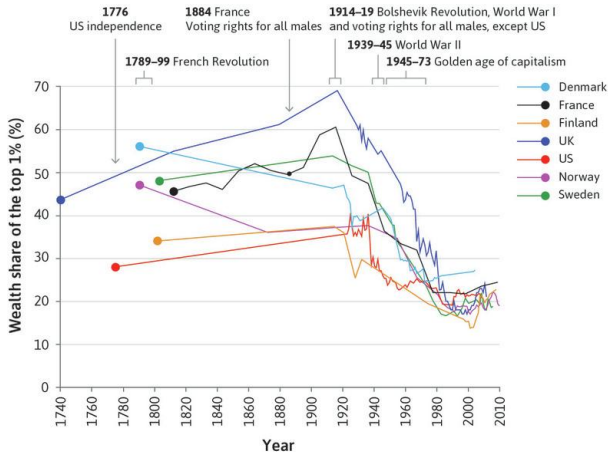

Gatsbyho křivka

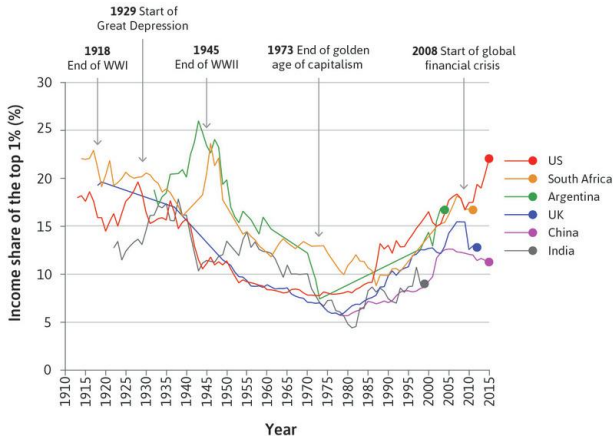
je vztah, který dává do souvislosti Giniho koeficient (nerovnost v příjmech) a mezigenerační elasticitu příjmu (o kolik vzroste očekávaný příjem dítěte pokud vzroste příjem rodiče o 1%).

Pozor: korelace neimplikuje kauzalitu. Nejnovější studie (Chetty, Corac) ukazují absenci jak kauzality tak korelace.

Ekonomická nerovnost: podíl 1% nejbohatších lidí (1/3)

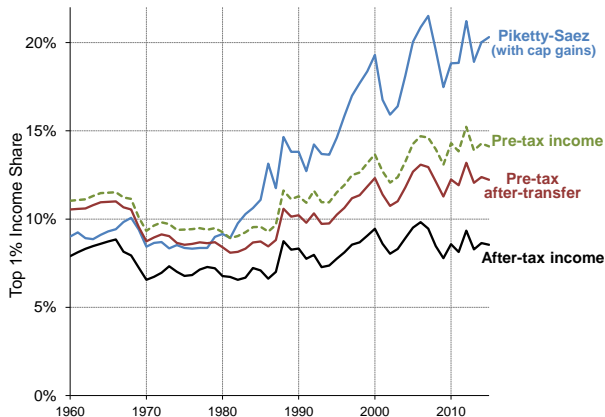

Ekonomická nerovnost: podíl 1% nejbohašších lidí (2/3)

Piketty, T. & E. Saez (2006): "The Evolution of Top Incomes: A Historical and International Perspective." American Economic Review: Papers and Proceedings 96(2), pp. 200-205.

Ekonomická nerovnost: podíl 1% nejbohašších lidí (3/3)

Auten, G. & D. Splinter (2019): "Income Inequality in the United States: Using Tax Data to Measure Long-term Trends." *American Economic Review: Papers & Proceedings* 109, pp. 307–311.

Ekonomická nerovnost: determinanty

Nerovnost v příjmech resp. v bohatství je dána:

- státem nebo oblastí,
- diskriminací dle rasy a pohlaví,
- profesí,
- výkonností.

Idea srovnatelné hodnoty práce vyvolala v hájených skupinách nárůst nezaměstnanosti!

Slovníček

Úřad pro Ochranu Hospodářské Soutěže >

Office for the Protection of Competition

cenová regulace > price regulation

přirozený monopol > natural monopoly

administrativní monopol > administrative monopoly

zneužití dominantního postavení > abuse of a dominant position

příjem, bohatství > income, wealth

Lorenzova křivka > Lorenz curve

Giniho koeficient > Gini coefficient

Gatsbyho křivka > Great Gatsby curve

rovnost příležitostí > equality of opportunity

rovnost výsledků > equality of outcome